

El petit "ghetto" del llibre català

Josep Ametller (*)

Forma part del nostre ritual cultural de cada dia fer l'elogi del llibre. Es tracta, com sabem, d'un elogi purament retòric i que, en aquesta part d'Europa, no respon a cap fet real. Els mateixos que el fan poden perfectament suportar llargs mesos de dejuni de lectura sense que se'n ressenti gens ni mica la seva salut intel·lectual. Els tiratges de les nostres edicions són força eloqüents sobre aquest punt, i això sense tenir en compte un fenomen poc estudiat però que s'ensuma ràpidament: la compra de llibres té molt poca relació amb l'índex de lectura real del país. I estem parlant, com és evident, de la petita minoria que encara conserva una certa nostàlgia de lectura i sent la necessitat de tenir a l'abast aquell material literari que considera imprescindible a la seva

salut cultural. Són persones que varen passar, en la seva època d'estudiants, una temporada d'alt consum de lectura i que recorden aquells anys com els més excitants de la seva vida. Després, la feina, la família i la terrible competència dels mitjans àudio-visuals ha convertit la lectura en el somni mai no realitzat d'unes vacances dedicades a la reflexió, d'un any sabàtic en el qual s'acabarà aquella tesi que mai no pendrà forma o, simplement, d'aquell cap de setmana anglosaxó dedicat al plaer fecund de la lectura. Moltes d'aquestes persones encara llegeixen, però les seves preferències han conegut darrerament una degradació evident, que, tanmateix, s'intenta dissimular. Aquí parlem, naturalment, de l'expansió que ha conegut darrerament el

que en podríem dir la lectura esportiva.

La que es fa, com aquell qui diu, per mantenir-se en forma, però que no respon a cap necessitat espiritual profunda de la persona. Novel·la policiaca, ciència-ficció i altres modalitats literàries que tenen, indubtablement, el seu valor, però que responen indiscutiblement a una necessitat d'evasió i de simple entreteniment. Ja fa temps que els llibres veritablement seriosos es tornen a llegir en llengües estrangeres.

Les nostres editorials varen comprendre ja fa temps el canvi de gust de la seva reduïda clientela i han deixat per

(*) Josep Ametller és periodista del Servei de Publicacions de la Diputació i expert en temes culturals

PILAR VILADEGUT

a millor ocasió l'edició de certa mena de llibres. Ara es dediquen a la literatura d'evasió, el llibre de regal i el llibre pràctic. Aquest sembla el gruix de la nostra producció editorial, al qual cal afegir l'edició dels grans *best-seller* internacionals de dubtosa qualitat i la reedició dels clàssics. L'assaig, en canvi, i en general el llibre de pensament, cada dia és més difícil de trobar, a les nostres llibreries no específicament universitàries.

És ben cert, tanmateix, que darrerament el mercat del llibre a Catalunya sembla presentar certs signes de recuperació pel que fa a la qualitat. Fenòmens com els de Marguerite Yourcenar, Umberto Eco i Gore Vidal semblen respondre a un canvi en les preferències del lector. Podríem dir que torna la novel·la culta, la novel·la d'idees i, concretament, la novel·la històrica. D'alguna manera es podria dir que els nostres lectors han decidit finalment fer cara a la crisi i, si més no, intentar de comprendre-la. Efectivament... tots els autors que hem esmentat, i d'altres que es mouen en la mateixa òrbita, presenten al lector modern les grans crisis culturals que l'home ha conegut al llarg de la història. Un fet com l'interès creixent per la literatura milenarista és ben expressiu d'aquesta tendència moderna. Però aquest acostament del lector català a la literatura de la crisi encara és molt tímid i tangencial. Encara no tenim una bibliografia important sobre la gran crisi de civilització que vivim, i no la tenim, no pas perquè no existeixi, ans perquè els nostres editors no s'atreveixen a publicar-la. Això és un fet evident i molt preocupant. Una lectura fins i tot superficial de la premsa internacional i dels catàlegs de les grans editorials occidentals ens demostra que els europeus estan molt preocupats per la crisi, i no simplement pel seu aspecte econòmic. S'adonen perfectament que hi ha un nou model de civilització a punt de néixer i que, com en altres moments històrics, hi haurà països que aprofitaran l'avinentsa per fer un formidable salt històric i d'altres, en canvi, que perdran per molts segles el tren de la nova civilització. Alain Touraine ho deia no fa gaire en un programa de televisió: «No es segur que Europa surti d'aquesta crisi com l'avantguarda cultural i econòmica mundial que ha estat durant els darrers segles. Pot passar perfectament que el centre cultural i econòmic del planeta es traslladi i que el Vell Continent entri definitivament en una fase de decadència. Altres vegades ha passat. Xina, per

exemple, com demostra magistralment Needham, va ser fins al segle XV capdavantera mundial de la ciència, però a partir d'aleshores va perdre la iniciativa i va ser substituïda per Europa. És un fet estrany i difícil de comprendre: com un país determinat pot, quasi de cap adormir-se en els seus vells valors i entrar en decadència, però és un fet que ha passat i que passa. Ara mateix tot fa pensar que el centre econòmic mundial s'està desplaçant cap el que els anglosaxos en diuen els NICs (països de nova industrialització), que no són precisament europeus. Els NICs són, bàsicament, països asiàtics: Japó, Corea, Taiwan, Singapur, Hong Kong. A Europa aquest fet preocupa i és estudiat amb delit. La premsa en parla constantment i les editorials publiquen llibres de tota mena sobre la qüestió. Però al sud dels Pirineus encara no hem pres consciència del problema i els catàlegs de les nostres editorials ho demostren perfectament.

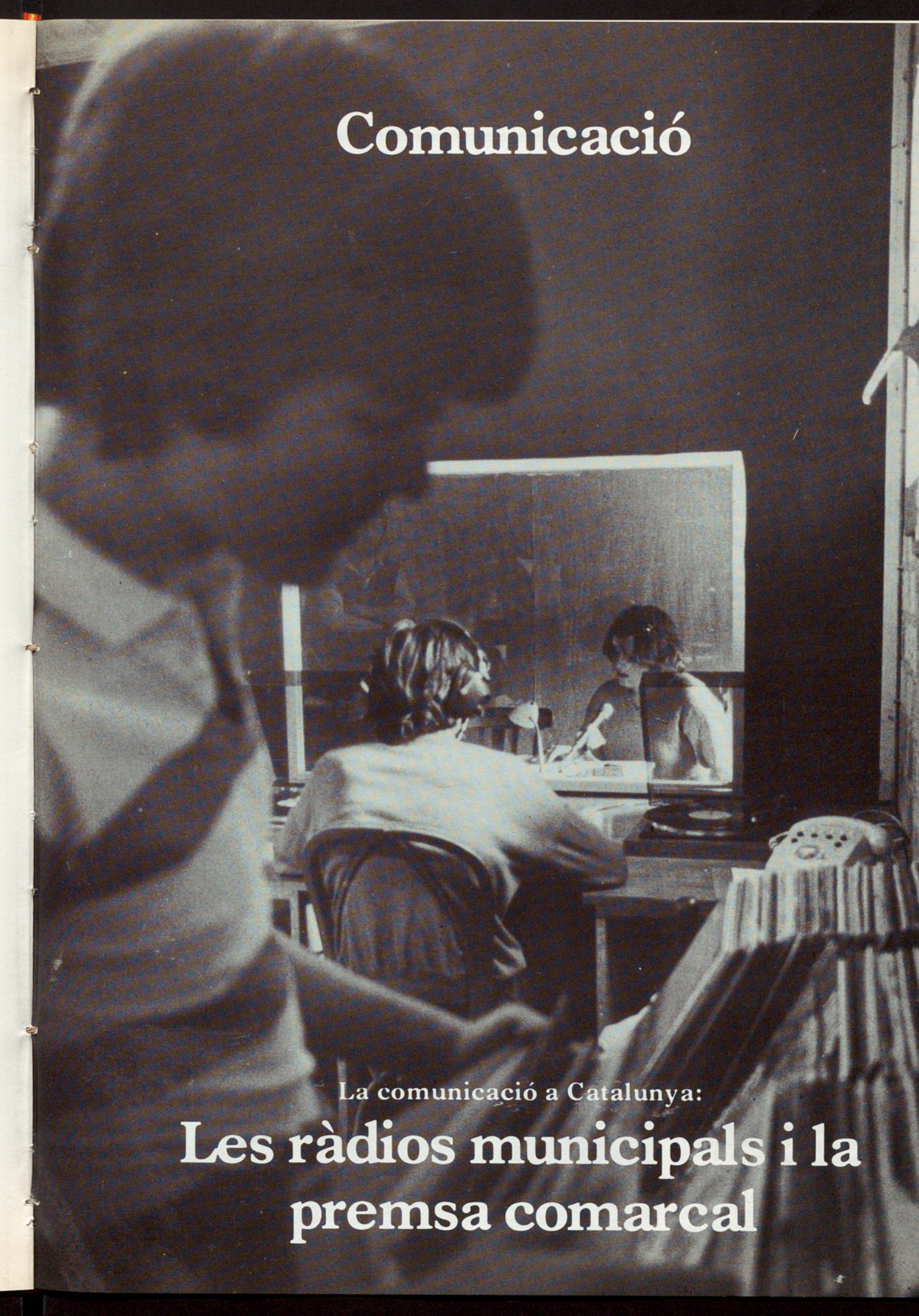
Si aquest fenomen és força evident pel que fa referència a la producció editorial en castellà, en el cas de l'edició catalana pren característiques veritablement catastròfiques. El món de l'edició catalana sembla tancat en el petit jardí de la literatura. Els clàssics per un cantó i els nous narradors per l'altre semblen monopolitzar el consum del llibre català. No direm pas, naturalment, que no sigui necessari posar els clàssics a l'abast de tothom, traduir al català els grans noms de la literatura universal o promocionar els joves autors catalans. És una feina que cal fer, tot i que, com és evident, s'està fent malament. La jove literatura catalana està malalta de premis. Malalta de premis amb poca exigència literària que animen a publicar joves autors que encara tenen molt paper per estripar i que escarmenten els lectors ingenus que encara creuen que un premi es garantia d'alguna cosa. El resultat d'aquesta mania dels premis no pot ser més negatiu. S'escriu per als jurats molt més que no pas per al públic. S'escriu per als cada dia menys nombrosos i més neuròtics habitants del ghetto literari català i el gran públic és obligat a buscar les seves menges literàries en altres contrades.

És el preu de la transició, diran alguns. Encara estem massa preocupats per la consolidació de la democràcia; també estem massa desencisats després d'haver-nos emborratxat amb tots els somnis i necessitem una temporada de repòs. Recuperar l'adolescència que varen sacrificar a la militància, apren-

dre a menjar i a beure, comprar-nos un gos i fer una humil experiència de *gentleman-farmers* de ciutat i sense lliures. També hi ha les noves generacions, que serien les cridades a fer aquesta tasca modernització del país per convertir-lo, potser, en un d'aquests NICs que tenen la llavor del futur. Però les noves generacions no semblen pas en condicions d'iniciar aquesta empresa. Estan més desconcertades, encara, que els seus germans grans i s'emborratxen amb alcohol més delents que els fills del maig francès. Poca cosa de bo en pot sortir, de rock, tanta droga, tanta violència i tant d'atur. La veritat és que fan pensar una mica en aquells «orangutans» de la novel·la d'en Carbó.

Els «orangutans» d'en Carbó eren fills d'idealistes republicans, comunistes i anarquistes derrotats que no tenien més objectiu en la terrible postguerra que sobreviure. Els d'ara són fills d'uns altres idealistes derrotats i, com els altres, semblen condemnats a pagar les bogeries paternes. Comptat i debatut, no sembla que en la societat catalana actual existeixi una generació en condicions i amb vocació de convertir-se en veritable classe dirigent. I això, que és el mal del país, també és el mal del llibre català. Tenim els llibres que necessiten i, per ara, els de cuina i semblants són els que tenen les nostres preferències.

La producció editorial catalana d'avui és un signe més, potser dels més eloqüents, del desconcert ideològic que patim. Una burgesia dimitida que dubta entre Fraga i Pujol —que ja és dubtar— i que és incapaç de pensar en el rol que vol tenir en la Catalunya del 2000. Una progressia que es llepa les ferides de tantes batalles simbòliques perdudes i que s'entreté entre l'operà, el video i la nova cuina. Una joventut sacrificada a l'atur que vol seguretat i que, a vegades, sembla trobar-ne en un cristianisme pre-conciliar que ofereix signes de recuperació. I una classe política que administra la crisi amb dedicació i honestat però sense idees noves que puguin engrescar la gent. Pel que fa a l'antiga classe suprema, la que havia de ser el motor de la història i de la revolució, la classe obrera, darrerament es dedica a fer turisme a la plaça de Sant Jaume com un trist recordatori del somni que fou. Dintre d'aquest panorama, és natural que la nostra producció editorial en català continuï fent la viu-viu dintre d'un petit *ghetto* en el qual no ve de gust de convidar els amics.

Comunicació

La comunicació a Catalunya:

Les ràdios municipals i la premsa comarcal